

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 338.2:304

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.37-8>

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

STATE AND PERSPECTIVES ANALYSIS OF THE YOUTH POLICY DEVELOPMENT IN UKRAINE

Комаринець С.О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Національний університет «Львівська політехніка»

Машталір С.Г.

магістр кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Національний університет «Львівська політехніка»

Komarynets Sofia, Mashtalir Sofia

Lviv Polytechnic National University

Необхідним завданням держави є впровадження та здійснення якісної молодіжної політики, тому метою наукового дослідження є визначення проблем формування та пошук перспектив розвитку молодіжної політики в Україні. Проведено аналіз становища молоді та стану формування та реалізації молодіжної політики в Україні, загалом, та у Львівській області, зокрема; виокремлено основні тенденції та проблеми у сфері роботи з молоддю; проведено пошук сильних та слабких сторін в реалізації політики у Львівській області; встановлено перспективи розвитку молодіжної політики. Здійснено аналіз основних показників стану та перспектив розвитку молодіжної політики; встановлено проблеми формування та розвитку молодіжної політики (в Україні та у Львівській області); наведено результати авторського опитування молоді стосовно сучасного стану реалізації молодіжної політики на території Львівської області.

Ключові слова: *молодь, молодіжна політика, молодіжний центр, молодіжні програми, національні показники молодіжної політики.*

The development of the state depends on the development of youth. Young people, as the most active and mobile group, always support the reform of the social and political system in the state, quickly react to problems and implement the necessary changes. The possibility of young people to set up any needs forms prospects for the life of the state. Therefore, the necessary task of strategic development of Ukraine, as any country, is implementation and realization of high-quality, clear and grounded national state policy confirm urgency of the chosen theme. The object of the study is the analysis of the state and prospects of youth policy development in Ukraine. The subject of the study is the theoretical and practical aspects of ensuring the qualitative and effective development of youth policy. The purpose of the study is to identify the problems of formation and search for prospects for the development of youth policy in Ukraine. When writing the work, the works of domestic and foreign authors were studied in relation to the essence, problems and improvement of youth policy. The regulatory and legal framework was also considered, in particular: the laws of Ukraine, the National Youth Strategy and the Regional Program «Youth of Lviv Region», internet resources, mass media, websites of the Department of Youth and Sports of the State Regional Government of Ukraine and the Ministry of Youth and Sports of Ukraine. In the course of the study, a detailed analysis of the situation of youth and the state of formation and implementation of youth policy in Ukraine in general and in the Lviv region was carried out. The result of this analysis was the identification of positive and negative trends in the field of work with youth, the search for strengths and weaknesses in the implementation of policy in the Lviv region, as well as the establishment of prospects for the development of youth policy. In particular, the main problems identified during the research are: the lack of a clear target audience due to the too wide age range of «youth», unification in certain areas of youth and family policy, paternalistic character, weak

regional interaction and low level of integration of youth to the implementation of youth policy and the imperfection of legal regulation. The results of the work include: analysis of the main indicators of the state and prospects for the development of youth policy (in Ukraine and Lviv region); detailed analysis of the problems of formation and development of youth policy (in Ukraine and Lviv region); the results of the youth survey regarding the current state of youth policy implementation in the territory of Lviv region.

Keywords: youth, youth policy, youth center, youth programs, national indicators of youth policy.

Постановка проблеми. Розвиток держави залежить від розвитку молоді. Молодь, як найактивніша та наймобільніша група, завжди підтримує реформування соціально-політичної системи в державі, швидко реагує на проблеми та впроваджує необхідні зміни. Можливість молоді до прилаштування до будь-яких потреб формує перспективи для життєдіяльності держави. Тому необхідним завданням стратегічного розвитку держави є впровадження та здійснення якісної молодіжної політики, що свідчить про актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування молодіжної політики присвячено наукові праці сучасних вчених, зокрема І. Артеменка, С. Гринчишина, М. Головатого, В. Овчарової та інших [1–4], які зробили значний внесок в методологічно-практичну частину дослідження міжнародної та національної молодіжної політики. На думку дослідників, проблеми формування молодіжної політики слід розглядати фундаментально та в сукупності з головними залежностями функціонування суспільної діяльності, поряд з розвитком соціуму.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Стосовно «молоді», як явища існує багато суджень. Найпершою причиною для дискусій є визначення вікових рамок молоді. Сьогодні в Україні існує проблема визначення віку «молоді». Відповідно до Закону України «Про основні засади молодіжної політики» молодь – особи віком від 14 до 35 років [5]. Для порівняння слід зазначити, що в ООН та ЮНЕСКО вікові рамки становлять від 17 до 25 років [6, с. 7]. Через такі широкі вікові рамки виникає проблема відсутності чіткої цільової аудиторії. Наслідком цього є проблема встановлення потреб та інтересів молоді, оскільки люди абсолютно різного віку (14-35 років) мають зовсім різні проблеми та бажання. На реалізацію молодіжних програм, які спрямовані на вирішення проблем надто великих вікових груп, виділяється дуже обмежена кількість коштів, тому, в результаті в цілому не вирішується жодна з наявних. Також з'являється проблема отождолення молодіжної та сімейної політики: кошти на забезпечення молодих сімей житлом виділяються з коштів, які мали б бути спрямованими на розвиток молодіжної політики. Це є великим мінусом державної молодіжної політики, тоді як майже у більшості розвинених країнах ці напрями фінансуються з окремих бюджетів.

Другою важливою проблемою в молодіжній політиці є її патерналістський характер. В. Овчарова у своїх працях стверджує, що

патерналізм є чи не найбільшою проблемою формування молодіжної політики. Патерналізм – це укладання взаємин в суспільстві, коли з однієї сторони є «старші авторитетні опікуни», а з іншої – «опікувані». Така система виникає, коли право прийняття важливих рішень знаходить в руках авторитетних, старших людей, у випадку державного патерналізму – уряд не враховує думку інших верств суспільства. Патерналізм ми успадкували від колишньої адміністративно-командної системи, і сьогодні починаються позитивні зрушення, яких наразі недостатньо. Основна проблема патерналізму полягає в тому, що фактично молоде покоління не залучають до прийняття певних рішень та формувань стратегій та програм, які стосуються саме життя молоді [4, с. 10]. Тому, варто зазначити, що допоки молодь не буде безпосередньо брати участь у формуванні молодіжної політики – стратегії в даній сфері будуть неефективними.

І. Артеменко окремо виділяє проблему слабкої регіональної взаємодії. Зазвичай молодіжна політика на локальному рівні залишається поза полем зору через слабке інтегрування молоді до вирішення власних проблем. В більшості територіальних громад відсутні молодіжні центри та простори, молодь не має бажання та можливості до соціалізації [1, с. 7]. Необхідним у цьому випадку є створення молодіжних організацій, об'єднань та молодіжних рад в громадах. У такому випадку буде можливість якісного залучення молодого покоління до пошуку рішень проблем, які є пріоритетними для нього.

Наступною проблемою є ігнорування «звичайної» молоді. Молодіжна політика держав охоплює загалом усю молодь. Проте, на практиці, заходи молодіжної політики направлені на вузькі групи, які мають конкретні проблеми. До цих груп можна віднести:

– «проблемна» молодь: правопорушники, діти-сироти, ВІЛ-інфіковані, молодь з інвалідністю тощо. Цим категоріям людей надається фінансування реабілітаційних центрів, допомоги, соціального захисту тощо;

– «обдарована» молодь: переможці конкурсів, спортсмени, діячі творчості, молоді політичні лідери. Їхня діяльність часто заохочується різними нагородами, стипендіями тощо;

– «звичайна» молодь: сільська молодь, яка не має можливостей для різноманітного позашкільного навчання. Інтереси цієї групи зазвичай ігноруються. Разом з тим, в цієї молоді існують проблеми безробіття, низьке інфраструктурне забезпечення проведення заходів для молоді [2, с. 30].

Проблеми нормативно-правового забезпечення досліджує С. Гринчишин, серед яких головною є формування та реалізація національної молодіжної політики, а саме порушення зв'язку між конституційно-правовими засадами та наявним законодавством. Це призводить до виникнення розривів та розбіжностей в термінології, і в результаті робить неефективним нормативне забезпечення та механізми реалізації державної молодіжної політики [3, с. 82].

Постановка завдання. Об'єктом дослідження є аналіз стану та перспектив розвитку молодіжної політики в Україні. Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти забезпечення якісного та ефективного розвитку молодіжної політики. Метою дослідження є визначення проблем формування та пошук перспектив розвитку молодіжної політики в Україні. При написанні роботи досліджувались праці вітчизняних та зарубіжних авторів стосовно сутності, проблем та вдосконалення молодіжної політики, розглянуто нормативно-правову базу, зокрема: закони України, Національну молодіжну стратегію та Обласну програму «Молодь Львівщини», інтернет-ресурси, ЗМІ, сайти Управління молоді та спорту ЛОДА та Міністерства молоді та спорту України.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Управління молодіжною політикою в Україні здійснюється на основі врахування національних показників, розроблених з урахуванням молодіжної політики ЄС та рекомендацій ООН, затверджених у 2018 році, що забезпечує ефективність управління, стає відслідковування стану молоді у суспільстві та отримання зворотного зв'язку, на основі якого можна робити висновки про вищі/нижчі показники ефективності управління. До національних показників молодіжної політики належать демографічні, освітні, показники зайнятості та працевлаштування, здоров'я, безпеки і захищеності, мобільності, громадської активності та замученості молоді, реалізації молодіжної політики [7]. На основі аналізу показників можна досліджувати становище молоді у різних аспектах життєдіяльності, аналізувати зміни молодіжного середовища; виявити проблеми, які турбують молодь, оцінювати ефективність реалізації молодіжної політики, на основі чого творити чітку та обґрунтовану стратегію розвитку молодіжної політики.

Для розуміння демографічної ситуації в Україні та у Львівській області проведено аналіз чисельності молоді віком 14-34 роки (таблиця 1). Виявлено негативну тенденцію щорічного скорочення кількості молодих мешканців. Зокрема, чисельність молодих чоловіків у всій Україні, які проживають в містах впродовж 2017-2021 років скоротилась на 12,8%; чоловіків, що проживають в селах – на 6,5%. Чисельність жінок у віці 14-34 роки, які проживають в межах міст скоротилась на 12,9%; в селах – 7,6%. Основними причинами такого скорочення є: (1) негативне співвідношення між народжуваністю і смертністю, пов'язане

із станом здоров'я населення, який змінюється під впливом економічних чинників та способу життя; (2) окупація територій України та еміграція населення – значна частина українців були змушені емігрувати з України для пошуку безпечного місця перебування з 2014 року, з початком повномасштабного вторгнення – все більше жінок та молоді виїжджає за кордон, не плануючи повертатись назад. Загалом, у 2022 році кількість мігрантів серед молоді становить близько 4 млн осіб. Близько 40% молодого населення повинні були змінити свої постійне місце проживання, зокрема близько 2 млн молоді є внутрішньо переміщеними особами, така ж кількість виїхала за межі України. Наразі існує тенденція до подальшого скорочення молодого населення в 2022 році через високий рівень еміграцію та смертності, внаслідок війни росії проти України [8].

Динаміку кількості осіб у ЗВО наведено у таблиці 2 та рисунку 1. Близько 80% випускників загальноосвітніх шкіл вступають до закладів вищої освіти (ЗВО). Більш ніж 50% молоді в Україні віком 25-34 роки мають вищу освіту. Кількість студентів, аспірантів та докторантів, починаючи з 2008 року поступово скорочується. Пік чисельності припадає на 2007/2008 рік, станом на 2021 р. кількість студентів на 49% менша, ніж було в 2008 році [9]. Такий спад можна пояснити через зменшення загальної кількості навчальних закладів, до якого призвела окупація частини територій України, війна, демографічна та економічна кризи. Серед інших причин можна виділити бажання абітурієнтів вчитись закордоном, зростання цін на навчання та незадоволеність якістю вищої освіти в Україні. Близько 45% українців задоволені якістю освіти, яку вони здобули, серед дуже задоволених – 12%. Враження від освіти також залежать від територіальних меж – найбільш незадоволені освітою на Сході України – майже 60% молоді. Важливим є й те, що значна частина молодого покоління (понад 40%) вважає, що українська освіта сьогодні не відповідає потребам сучасного ринку праці [10].

Здійснивши аналіз зайнятості молодого населення за віковими групами, встановлено, що частка зайнятого населення щорічно скорочується (таблиця 3). Зокрема, щорічно найбільш активною віковою групою є молодь, віком 30-34 роки. Найнижчий показник спостерігаємо у віковій групі 15-24, це можна пояснити тим, що більша частина (близько 70%) молоді цієї групи залучені до процесу здобуття освіти. Причинами зниження трудової активності молоді є: небажання роботодавців брати на роботу молодих працівників без досвіду, низька заробітна плата для молодих фахівців, різниця між теоретичними навичками молоді після навчання та потрібними практичними навичками для роботи. З приходом COVID-19 процес працевлаштування значно ускладнився, оскільки багато місць праці було закрито і потреба в кадрах в цей період значно

Таблиця 1

Чисельність молоді у віці 14-34 роки¹

Чисельність молоді, яка проживає у містах								
	Чоловіки				Жінки			
	Вся Україна		Львівська область		Вся Україна		Львівська область	
	Чисельність, осіб	Абсолютне відхилення у %	Чисельність, осіб	Абсолютне відхилення у %	Чисельність, осіб	Абсолютне відхилення у %	Чисельність, осіб	Абсолютне відхилення у %
2017	4032939	-	228506	-	3923176	-	217460	-
2018	3896544	-3,4	220111	-3,7	3802871	-3,1	212850	-2,1
2019	3750343	-3,8	216920	-1,4	3664794	-3,6	213703	0,4
2020	3626381	-3,3	203864	-6,0	3532199	-3,6	201759	-5,6
2021	3516065	-3,0	198744	-2,5	3417116	-3,3	196695	-2,5
Чисельність молоді, яка проживає в селах								
	Вся Україна		Львівська область		Вся Україна		Львівська область	
	Чисельність, осіб	Абсолютне відхилення у %	Чисельність, осіб	Абсолютне відхилення у %	Чисельність, осіб	Абсолютне відхилення у %	Чисельність, осіб	Абсолютне відхилення у %
	2017	1856712	-	147181	-	1717404	-	137176
2018	1840204	-0,9	145412	-1,2	1688332	-1,7	135455	-1,3
2019	1816509	-1,3	143507	-1,3	1653412	-2,1	133117	-1,7
2020	1777657	-2,1	140684	-2,0	1618828	-2,1	130029	-2,3
2021	1741362	-2,0	137855	-2,0	1588337	-1,9	127803	-1,7

Таблиця 2

Кількість осіб у ЗВО України та Львівської області²

Роки	Кількість осіб у ЗВО України, тис. ос.	Абсолютне відхилення у %	Кількість осіб у ЗВО Львівської області, тис. ос.	Абсолютне відхилення у %
2013/2014	1723,7	-	139,1	-
2014/2015	1438,0	-16,6	129,3	-7,0
2015/2016	1375,2	-4,4	125,4	-3,0
2016/2017	1369,4	-0,4	124,8	-0,5
2017/2018	1330,0	-2,9	123,1	-1,3
2018/2019	1322,3	-0,6	120,6	-2,0
2019/2020	1266,1	-4,2	115,7	-4,0
2020/2021	1211,7	-4,3	104,5	-9,7

скоротилась. Також відсутність політики зайнятості молоді в Україні стимулює еміграцію молоді до ЄС [11]. Станом на 2022 рік 53% українців не працюють, з них 60% молоді у віці до 35 років. Помітна тенденція до ускладнення пошуків роботи в західній частині України, зокрема у Львівській області. Це пояснюється тим, що велика кількість людей були змушені покинути свої домівки та переїхати на захід України,

створивши надзвичайний рівень конкуренції для працевлаштування місцевої молоді.

Матеріальне становище молоді залежить від макроекономічних показників в країні: рівня ВВП, розвитку промисловості, рівня середньої заробітної плати та загального економічного розвитку в Україні. Матеріальне становище молоді впродовж останніх років покращувалось. В порівнянні з 2015 роком, збільшилась частка

¹ Обчислено та сформовано авторами на основі [9]

² Обчислено та сформовано авторами на основі [9]

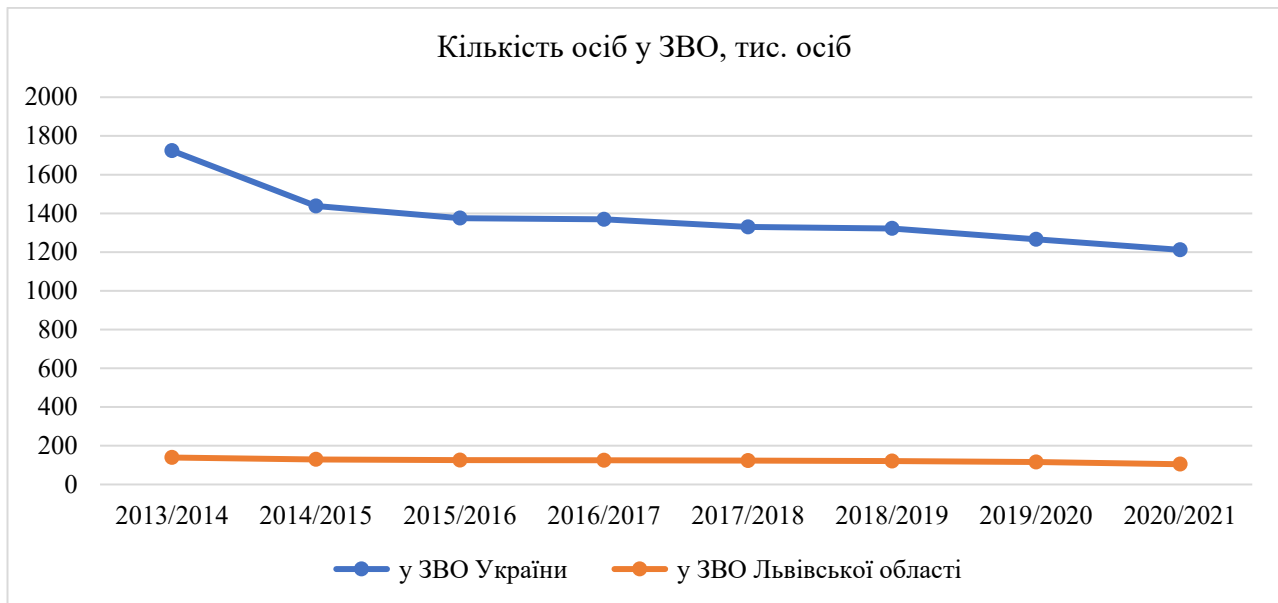

Рис. 1. Кількість осіб у ЗВО України та Львівської області³

Таблиця 3

Зайнятість населення за віковими групами за 2017–2021 роки⁴

Вікова група	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік		2021 рік	
	тис. осіб	У % до населення відповідного віку	тис. осіб	У % до населення відповідного віку	тис. осіб	У % до населення відповідного віку	тис. осіб	У % до населення відповідного віку	тис. осіб	У % до населення відповідного віку
15-24	1122,9	27,9	1068,5	27,6	1155,4	30,6	1155,0	25,8	913,7	24,8
25-29	2048,2	69,7	2016,9	71,8	1944,6	73,3	1816,4	72,1	166,4	70,4
30-34	2451,5	74,6	2510,1	75,9	2466,5	76	2348,2	74,5	2252,3	74

молоді (з 8,1% до 16%), яка стверджує, що живе забезпечено, проте зробити масштабні покупки (машина, квартира) поки не може. 50,5% молоді стверджують, що зароблених грошей вистачає цілком на життя, проте придбання речей тривалого вжитку викликає певні труднощі. Також, частка молоді, яким вистачає виключно на харчування та недорогі необхідні речі скоротилась на 10,3%, що вказує на позитивні зрушення в добробуті молодого покоління [10].

Відповідно до результатів соціологічного дослідження стосовно стану здоров'я та способу життя молоді більша частина молоді (42,2%) оцінює стан свого здоров'я позитивно (таблиця 4, рисунок 2).

Проте за результатами аналізу розповсюдження шкідливих звичок серед молоді зростає. Поширення вживання алкоголю переважає серед молодих чоловіків ніж серед молодих

Таблиця 4

Результати опитування «Чи вважаєте ви свій спосіб життя здоровим?»⁵

[1-ні; 4-так]	Чоловіки, %	Жінки, %	Загалом, %
4	31,7	32,5	32,1
3	40	44,5	42,2
2	18,6	14,5	16,6
1	6,8	4,7	5,8
Важко відповісти	2,8	3,8	3,3

жінок (на 13,7%), як і паління. Близько 20% молоді палить на постійній основі. Причиною цього є поширеність електронних цигарок та легкий доступ до купівлі їх неповнолітніми (крамниці продають цигарки підліткам без документів) [13]. 17,3% молоді зазначили, що

³ Обчислено та сформовано авторами на основі [9]

⁴ Обчислено та сформовано авторами на основі [12]

⁵ Обчислено та сформовано авторами на основі [10]

Рис. 2. Результати опитування «Чи вважаєте ви свій спосіб життя здоровим?»⁶

вживали будь-які наркотики щонайменше один раз в житті. Поширеною проблемою здоров'я молоді є хвороби імунної системи, зокрема ВІЛ. Щороку близько 100 дітей народжується з цією хворобою, а загалом, в Україні проживає близько 15 тис. молодих людей з ВІЛ. Частина (11 тис.) є інфікованою внаслідок сексуальних контактів, інша частина – через внутрішньовенний ввід наркотичних речовин. Серед причин поширення ВІЛ є недостатність знань стосовно передачі хвороби, слабка популяризація шляхів запобігання та уникнення ВІЛ-інфекції [14]. У Львівській області спостерігається значно нижчий показник поширеності ВІЛ-інфекції порівняно з середнім по країні, а саме – 158 випадків на 100 тис. населення. Темпи приросту захворювання на ВІЛ знизилися, але зросли темп приросту захворювання на СНІД. Це вказує на недоліки діагностування (тривалість та неточність) [9].

У 2021 році 87,4% молоді виїздили за межі свого населеного пункту. З них 83,3% виїздили в межах області; 71,5% виїздили до інших областей; 26,5% виїздили за межі України. З метою тимчасового працевлаштування виїхало 5,6% молоді. 8% українських студентів навчаються за кордоном. Програма мобільності молоді, прийнята у 2020 році, сприяє зростанню залучення молоді до суспільного життя. Серед результатів Програми – формування відчуття власної ідентичності молоді [15].

За даними ВООЗ Україна займає 5 місце в Європі за рівнем насильства серед молоді. Булінг (цькування) – приниження особистості, актуальна проблема, проте його поступово знижують. У 2016 році 47% молодих людей визначали себе жертвами цькувань, у 2021 показник знизився до 33%. Така тенденція

є позитивною для забезпечення захищеності молоді. Харасмент – слова, жести та поведінка, які порушують кордони приватного життя особи. 25,8% молодого населення зіткнулись з недоречними дотиками чи словами щодо себе. Рівень безпеки та захищеності молоді також визначається через аналіз смертності населення віком 15-34 років через зовнішні причини смерті, які для молоді несуть найбільшу загрозу [16]. Найпоширенішими причинами смерті є навмисне самогубство (1459 випадків у 2020 році) та транспортні нещасні випадки (1161 випадок). Іншими причинами є отруєння алкоголем та отруйними речовинами, випадкове утоплення, нещасні випадки. Через наслідки нападу з метою вбивства загинули 337 осіб. Такі показники є значно вищими порівняно з країнами ЄС, де смертність молоді приблизно утричі нижча [15]. Показник смертності серед молоді значно зріс у 2022 року через воєнні дії на території України.

Громадянська активність молоді проявляється через залучення її до здійснення заходів молодіжної політики на території, де вона проживає, зокрема, через участь молоді в громадських організаціях. Цей показник щорічно зростає. У 2018 році лише 7,3% молоді брали участь у громадських організаціях і 12,7% деколи відвідували заходи цих організацій. За даними 2021 року, 10,2% молоді були членами молодіжних громадських організацій і більш ніж 15% відвідували різноманітні заходи. Проте таку ситуацію важко оцінити позитивно, оскільки майже половина молодого покоління залишається неозізнаною стосовно функціонування дитячих та молодіжних організацій в Україні [10].

Вважається, що молодь активно долучається до державотворчих процесів в період виборів.

⁶ Обчислено та сформовано авторами на основі [10]

Проаналізувавши соціологічне опитування, можна стверджувати, що найактивнішими на виборах серед молоді є група 30-34 роки, 79,4% цієї вікової групи брали участь у виборах впродовж останніх п'яти років. Другою за значенням показника є група 25-29 років, 74,1% якої голосували. Якщо аналізувати активність залучення до виборів по місцях, то найбільше доєдналась молодь з Західної України. Також до здійснення політики молодь долучається при участі в молодіжних радах та молодіжних центрах. Найактивнішу участь в них бере молодь віком 14-19 років, а найменше – від 25 років. Тобто, існує тенденція до зниження участі з віком [10].

Загалом в Україні діяло 327 молодіжних центрів, зокрема на Львівщині – 28 об'єктів. З початку повномасштабної війни більша частина цих центрів була змушена закритись або переорганізуватись в волонтерські та гуманітарні хаби [17]. Сьогодні, важливим заходом здійснення молодіжної політики є популяризація культури волонтерства. Оскільки молодь є найбільш мобільною та зацікавленою соціальною групою, сотні тисяч

молодих людей по всій Україні активно долучились до такої діяльності після 24 лютого й продовжують себе в ній реалізувати.

Державна молодіжна політика є пріоритетним та специфічним напрямом діяльності держави, який має здійснюватись в інтересах молоді, суспільства та держави. Сьогодні, державна молодіжна політика не відзначається особливою активністю. Представники уряду не до кінця усвідомлюють важливість молоді в прийнятті рішень стосовно соціально-політичного життя, що негативно впливає на ефективність її реалізації. До проблем реалізації національної молодіжної політики дослідники зазвичай відносять: недосконале правове регулювання, низьку взаємодію між суб'єктами політики, недостатнє науково-методичне забезпечення процесу здійснення молодіжної політики тощо.

На думку авторів, основною проблемою є недостатнє фінансування реалізації молодіжної політики. Аналіз видатків з держбюджету на розвиток молодіжної політики наведено у таблиці 5 та на рисунку 3.

Таблиця 5

Видатки державного бюджету України Міністерству молоді та спорту на розвиток молодіжної політики⁷

Рік	Видатки держбюджету загалом	Видатки Міністерству молоді та спорту		Видатки на розвиток молодіжної політики	
	Сума, млрд. грн.	Сума, млрд. грн.	У % до видатків держбюджету	Сума, млн грн.	У % до видатків Міністерства
2017	839,2	2,1	0,25	27,5	1,3
2018	985,8	2,5	0,25	48	1,9
2019	1072,9	2,8	0,26	53,2	1,9
2020	1288	2,6	0,2	43,7	1,7
2021	1490,3	7,8	0,52	75,2	1
2022	1499,5	8,2	0,55	124,9	1,5

Рис. 3. Видатки на розвиток молодіжної політики, млн грн⁸

⁷ Обчислено та сформовано авторами на основі [18–19]

⁸ Обчислено та сформовано авторами на основі [18–19]

2 грудня 2021 року ВРУ затвердила проект Державного бюджету України на 2022 рік. 8,2 млрд грн видатків передбачались Міністерству молоді та спорту. Зокрема, на реалізацію молодіжної політики та національно-патріотичне виховання видатки становлять 124,9 млн грн., в тому числі вперше передбачено кошти на забезпечення діяльності Українського молодіжного фонду – 45 млн грн [18]. Тобто, у 2022 році було виділено 1,5% від загальних видатків Міністерства молоді та спорту України на розвиток галузі спорту та молодіжної політики [19]. Здійснивши аналіз видатків бюджету, бачимо, що стрімке зростання видатків Міністерству молоді та спорту України не відповідає змінам видатків на розвиток молодіжної політики. Це пояснюється тим, що більша частина грошей залучилась до розвитку спорту та фізичної культури, зокрема: вперше за 10 років виділили гроші на купівлю сучасного обладнання для наукових досліджень в сфері спорту. Також, значну суму виділено на розвиток спортивної медицини та забезпечення діяльності Українського центру спортивної медицини, розвиток об'єктів спортивної інфраструктури. Видатки на розвиток молодіжної політики, порівняно, залишилися незмінними, тому їх частина у видатках міністерства скоротилась. Можна стверджувати, що рівень щорічного державного фінансування молодіжних програм є дуже низьким, недостатнім.

Значною проблемою фінансування є й те, що в Бюджетному Кодексі України немає затверджених таких понять, як «молодіжна політика» чи «молодіжна інфраструктура» [20]. Що стосується бюджету на 2022 рік, заплановані видатки насправді не будуть реалізовані так, як зазначалось в затвердженому Бюджеті. Війна негативно впливає на виконання держбюджету та змушує вносити зміни до нього. Уряд проводить пошуки додаткових джерел наповнення держбюджету та здійснення першочергових видатків, до яких відносять фінансове забезпечення потреб сфери оборони та безпеки, соціального захисту та підтримки населення, а також поступового відновлення наслідків економічної кризи. Як наслідок, друга проблема – повільний розвиток мережі молодіжних центрів та відсутність їх в багатьох громадах. Дана проблема також вказує на неефективне проведення реформи децентралізації.

До початку війни в Україні діяли 327 молодіжних центрів. Основним завданням такого простору є залучення та розвиток молоді, активізація молодіжної діяльності [17]. За кількістю молодіжних центрів в Україні лідером була Донецька область – 80 молодіжних просторів; найменше молодіжних центрів розташовується в Чернівцях – всього 1. Це пояснюється, зокрема, площею областей та кількістю громад, в яких можуть бути утворені такі об'єкти. У Львівській області діє 28 центрів, зокрема, у Львові – 6.

Більшість центрів сьогодні трансформувалися і працюють як волонтерські простори, в сукупності утворюючи волонтерський хаб.

Авторами проведено опитування стосовно сучасного стану реалізації молодіжної політики на території Львівської області. В опитуванні взяло участь 100 респондентів віком від 15 до 34 років. До опитування було залучено 83% респондентів віком 15-24 роки, 14% віком 25-29 років, та 3% опитуваних становили особи віком 30-34 роки. Результати проведеного опитування наведено на рисунках 4-6. Майже третині опитуваних (28%) не відомо нічого про державну політику. Серед тих, кому відомо про молодіжну політику, більшість – 45% дізнаються про неї з соціальних мереж, 30% отримують інформацію від друзів та знайомих, інші – з телебачення та інших варіантів. Серед опитуваних 19% не знають про існування осередків по роботі з молоддю в їх населеному пункті. Майже половина – 49% знають про місцезнаходження молодіжних об'єктів інфраструктури, проте не відвідують їх. Лише 4% респондентів долучаються до діяльності таких закладів.

Більша частина респондентів – 56% хотіла б отримувати більше інформації стосовно діяльності молодіжних центрів в Україні, зокрема, у Львівській області. 19% опитуваних точно цього не хочуть.

Найпопулярнішим джерелом одержання інформації стосовно молодіжної політики є Інтернет – через публікації та інформаційні матеріали, а також через пости та прямі ефіри в соціальних мережах. Також, перевагу надали отриманню інформації під час проведення просвітницьких заходів, тренінгів чи навчальних заходів. Здійснивши аналіз проведеного опитування, слід зазначити, що серйозною проблемою ефективною реалізації молодіжної політики є слабка поінформованість молоді стосовно здійснення її загалом. Значна частина молоді не знає про існування молодіжних закладів чи заходів, які здійснюються в процесі її реалізації.

Другою виявленою проблемою є відсутність єдиної платформи для висвітлення заходів, які здійснюються в межах молодіжної політики. Через важкість отримання якісної інформації стосовно просвітницьких чи національно-патріотичних заходів, діяльності молодіжних просторів та центрів, молодь ігнорує можливість залучення до гуртків чи молодіжних організацій, тим самим знижуючи свою громадянську активність. До інших проблем слід віднести відсутність молодіжної політики в сфері зайнятості. Молодь чи не найбільше зазнає проявів дискримінації у своїх робочих стосунках. Зокрема, під час карантину, негативні наслідки найбільше зачепили молодшу аудиторію. Серед молоді встановлено найвищий відсоток невивлат зарплати – 10% молоді 18-35 років. 22% молоді змушені були піти в неоплачувану відпустку, а 18% зменшили заробітну плату [21].

Рис. 4. Розподіл відповідей на запитання «З яких джерел Вам відомо про державну молодіжну політику?»⁹

Рис. 5. Розподіл відповідей на запитання «Чи є у Вашому населеному пункті осередки по роботі з молоддю (молодіжні центри, гуртки, групи тощо)?»¹⁰

Рис. 6. Розподіл відповідей на запитання «Чи цікаво Вам було б отримувати додаткову інформацію щодо діяльності молодіжних центрів?»¹¹

⁹ Сформовано авторами на основі власного опитування

¹⁰ Сформовано авторами на основі власного опитування

¹¹ Сформовано авторами на основі власного опитування

Рис. 7. Розподіл відповідей на запитання «З яких джерел Вам було б цікаво отримувати додаткову інформацію щодо діяльності молодіжних центрів?»¹²

Присутня також проблема низького рівня компетентності фахівців молодіжної сфери та сертифікації молодіжних центрів. Причиною цього можна вважати те, що досить довго поняття «молодіжний працівник» та «молодіжна інфраструктура» не знаходили свого закріплення в українському законодавстві. В Україні відсутня ефективна навчальна система підготовки для фахівців молодіжної сфери, що зумовлює недостатній рівень їх готовності до проведення результативної діяльності. Що стосується молодіжних центрів, то сертифікація є необхідною для залучення до європейської мережі, яка дозволить обмінюватись досвідом, реалізувати спільні проєкти та залучати додаткові кошти [22]. Останньою, але не менш важливою, є проблема нормативно-правової бази. Існує значна розбіжність в термінології, оскільки при укладанні нових законів не здійснювався аналіз чинних на той момент актів. Це призводить до зниження ефективності цих законів або до повної неможливості їх реалізації [23].

Висновки. Дослідивши національні показники молодіжної політики, можна стверджувати, що їх стан є незадовільним. Стрімко скорочується чисельність молодого населення, кількість студентів ЗВО, зайнятої молоді, що є взаємопов'язаними явищами і пояснюється демографічною та економічною кризою внаслідок пандемії та війни в Україні. Також, інтеграція молоді в молодіжну політику є на низькому рівні через необізнаності стосовно діяльності дитячих та молодіжних організацій.

На основі дослідження проблем формування та розвитку молодіжної політики в Україні та, зокрема, Львівській області визначено, що основною проблемою є недоліки фінансування даної сфери. Можна вважати, що наслідком

цього є проблема сповільненого розвитку мережі молодіжних центрів та низька обізнаність молоді стосовно заходів реалізації молодіжної політики. До інших проблем слід віднести: відсутність молодіжної політики в сфері зайнятості, низький рівень компетентності фахівців молодіжної сфери та розбіжність термінології в нормативно-правовій базі. Проаналізовано основні показники стану та перспектив розвитку молодіжної політики в Україні та у Львівській області. Встановлено, що їх стан є незадовільним. Причинами такої негативної тенденції можна вважати війну в Україні та пов'язані з нею окупацію територій та еміграцію населення. Стрімко скорочується чисельність молодого населення, кількість студентів ЗВО, зайнятої молоді, що є взаємопов'язаними явищами і пояснюється демографічною та економічною кризою внаслідок пандемії та війни в Україні. Також, інтеграція молоді в молодіжну політику є на низькому рівні через необізнаності стосовно діяльності дитячих та молодіжних організацій. Для детальнішого розгляду проблем було проведено опитування, яке стосувалось оцінки молоддю сучасного стану реалізації молодіжної політики. Відповідно до результатів опитування головною проблемою ефективною реалізації молодіжної політики є слабка поінформованість молоді стосовно здійснення її загалом. Значна частина молоді не знає про існування молодіжних закладів чи заходів, які здійснюються в процесі її реалізації. До інших виявлених проблем слід віднести: відсутність єдиної платформи для висвітлення заходів, які здійснюються в межах молодіжної політики; відсутність молодіжної політики в сфері зайнятості; низький рівень компетентності фахівців молодіжної сфери та відсутність сертифікації молодіжних центрів; проблема нормативно-правової бази.

¹² Сформовано авторами на основі власного опитування

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Артеменко І. В. Взаємодія органів державної влади та інститутів громадянського суспільства у формуванні й реалізації молодіжної політики : автореф. дис. канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Дніпро, 2017. 20 с.
2. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. Київ : Наукова думка, 1993. 325 с.
3. Гринчишин С. С. Сутність та складові молодіжної політики. *Збірник наукових праць Донецького державного університету управління «Сучасні проблеми державного управління в умовах системних змін»*. 2019. Т. 20. Вип. 310. С. 81–92.
4. Овчарова В. С. Молодіжна робота на локальному рівні в Південно-Східній Україні: сучасний стан та перспективи. Запоріжжя, 2018. 140 с.
5. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 30.12.2022).
6. Павленко Ю. І. Трансформація суспільства і проблеми соціальної політики. Київ, 1997. 57 с.
7. Державний інститут сімейної та молодіжної політики : веб-сайт. URL: <http://dimp.org.ua/> (дата звернення: 30.12.2022).
8. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого-22 березня 2022) : веб-сайт. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vumushena-migraciya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznya-2022/> (дата звернення: 30.12.2022).
9. Головне управління статистики у Львівській області : веб-сайт. URL: <https://www.lv.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 30.10.2022).
10. Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2021 : веб-сайт. URL: <https://mms.gov.ua/news/reprezentativne-sociologichne-doslidzhennya-stanovishcha-molodi-v-ukrayini-2021> (дата звернення: 30.10.2022).
11. Безробіття в Україні зростає під впливом економічних факторів та застарілої системи освіти : веб-сайт. URL: <https://bakertilly.ua/id38625/> (дата звернення: 30.10.2022).
12. Державна служба статистики України. Ринок праці : веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ11_u.htm (дата звернення: 30.12.2022).
13. Official development assistance (ODA) for medical research and basic health sectors per capita, by recipient country (online database). World Health Organization : веб-сайт. URL: <https://www.who.int/> (дата звернення: 30.10.2022).
14. Кисельова Г. Погляд батьків на фактори, що впливають на прихильність до антиретровірусної терапії у ВІЛ-інфікованих дітей та підлітків. *Науково-практичний журнал «Профілактична медицина» ДУ «Інститут епідеміології та інфекційних хвороб» ім. Л. В. Громашевського НАМН України*. 2017. № 12(27). С. 99–106.
15. Державна молодіжна політика в Україні: світовий і національний досвід формування та реалізації. *Віче*. 2009. № 22. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/1740/> (дата звернення: 30.12.2022).
16. Про деякі питання організації в закладах освіти виховної роботи щодо безпеки і благополуччя дитини у 2018/2019 навчальному році : Лист МОН України від 07.08.2018 № 1/9-486 / Інститут модернізації змісту освіти URL: <https://imzo.gov.ua/2021/07/19/lyst-mon-vid-16-07-2021-1-9-362-deiaki-pytannia-orhanizatsii-vykhovnoho-protsesu-u-2021-2022-n-r-shchodo-formuvannia-v-ditey-ta-uchnivs-koi-molodi-tsinnisnykh-zhyttievyykh-navychok/> (дата звернення: 30.12.2022).
17. Асоціація молодіжних центрів України : веб-сайт. URL: <https://youthcenters.net.ua> (дата звернення: 30.12.2022).
18. Про Державний бюджет України на 2022 рік : Закон України від 30.04.2022 № 1928-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text> (дата звернення: 30.12.2022).
19. Міністерство молоді та спорту України : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/catalog/ministerstvo-molodi-ta-sportu-ukrayini> (дата звернення: 30.12.2022).
20. Бюджетний кодекс України : Закон України від 01.05.2022 р. №2456-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 30.12.2022).
21. Молодіжна політика та молодіжна робота : матеріали V всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Дніпро, 18 грудня 2020 р., м. Дніпро, 2020 / за заг. ред. Є. І. Бородіна. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2021. 64 с.
22. Корпач Н. Основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні: соціально-педагогічний аспект. *Педагогічний часопис Волині*. 2016. № 2. С. 30–34.
23. Кербаль М. Зарубіжний досвід формування нормативно-правової бази щодо молодіжної політики. *Видання ЧДУ імені Петра Могили*. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/ukrpolituk/3/15.pdf> (дата звернення: 30.12.2022).

REFERENCES:

1. Artemenko I. V. (2017) Vzaemodiia orhaniv derzhavnoi vldy ta instytutiv hromadianskoho suspilstva u formuvanni y realizatsii molodizhnoi polityky [Interaction of state authorities and civil society institutions in the formation and implementation of youth policy] (PhD Thesis), Dnipro.
2. Golovaty M. F. (1993) Molodizhna polityka v Ukraini: problem onovlennia [Youth policy in Ukraine: problems of renewal]. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainian)
3. Grynchysyn S. S. (2019) Sutnist ta skladovi derzhavnoi polityky [The essence and components of youth policy]. Proceedings of the Donetsk state university of management Suchasni problem derzhavnoho upravlinnia v

umovah systemnyh zmin [Modern problems of public administration in conditions of systemic changes]. Donetsk, vol. 20, vol. 310, pp. 81–92.

4. Ovcharova V. S. (2018) Molodizhna robota na lokalnomu rivni v Pivdenno-Shidniy Ukraini: suchasnyy stan ta perspektyvy [Youth work at the local level in South-Eastern Ukraine: current state and prospects]. Zaporizhzhia. (in Ukrainian)

5. Pro zasady molodizhnoyi polityky [About the main principles of youth policy] (2021) Law of Ukraine No. 1414-IX. Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (accessed 30 December 2022).

6. Pavlenko Y. I. (1997) Transformatsiia suspilstva i problem sotsialnoi polityky [Transformation of society and problems of social policy]. Kyiv. (in Ukrainian)

7. Derzhavnyy instytut simeynoi ta molodizhnoyi polityky [State Institute of Family and Youth Policy]. Available at: <http://dimp.org.ua/> (accessed 30 December 2022).

8. Vymushena mihratsiia i viina v Ukraini (24 lutoho – 22 bereznia 2022) [Forced migration and war in Ukraine (February 24 – March 22, 2022)]. Available at: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznia-2022/> (accessed 30 December 2022).

9. Golovne upravlinnia statystyky u Lvivskiy oblasti [Main Department of Statistics in Lviv Region]. Available at: <https://www.lv.ukrstat.gov.ua> (accessed 30 October 2022).

10. Representatyvny sotsiolohichne doslidzhennia stanovishcha molodi v Ukraini 2021 [Representative sociological study of the situation of youth in Ukraine 2021]. Available at: <https://mms.gov.ua/news/reprezentativne-sociologichne-doslidzhennia- stanovishcha-molodi-v-ukrayini-2021> (accessed 30 October 2022).

11. Bezrobittia v Ukraini zrostaye pod vplyvom ekonomichnykh faktoriv ta zastariloi systemy osvity [Unemployment in Ukraine is growing under the influence of economic factors and an outdated education system]. Available at: <https://bakertilly.ua/id38625/> (accessed 30 October 2022).

12. Derzhavna sluzhba statystyky Ukainy. Rynok praci [State Statistics Service of Ukraine. Labor market]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ11_u.htm (accessed 30 December 2022).

13. Official development assistance (ODA) for medical research and basic health sectors per capita, by recipient country (online database). World Health Organization. Available at: <https://www.who.int/> (accessed 30 October 2022).

14. Kyseliova G. (2017) Pohliad batkiv na factory shcho vplyvaiut na prykhylnist do antyretrovirusnoi terapii u VIL-infikovanykh ditei ta pidlitkiv [Parents views on factors affecting adherence to antiretroviral therapy in HIV-infected children and adolescents]. *Naukovo-praktychnyy zhurnal Profilaktychna medytsyna* [Scientific and practical journal Prophylactic Medicine of the Institute of Epidemiology and Infectious Diseases named after L. V. Gromashevsky of National Academy of Sciences of Ukraine], no. 12(27), pp. 99–106.

15. Derzhavna molodizhna polityka v Ukraini: svitovyy i natsionalnyy dosvid formuvannia i realizatsii (2009) [State youth policy in Ukraine: global and national experience of formation and implementation]. *Viche*, no. 22. Available at: <https://veche.kiev.ua/journal/1740/> (accessed 30 December 2022).

16. Pro deiaki pytannia orhanizatsii v zakladah osvity vyhovnoi roboty shchodo bezpeky i blahopoluchchia dytyny u 2018/2019 navchalnomu rotsi [About some issues of the organization in educational institutions of educational work regarding the safety and well-being of the child in the 2018/2019 academic year]. Letter of the Ministry of Education and Culture of Ukraine No. 1/9-486. Institute of Modernization of the Content of Education. Available at: <https://imzo.gov.ua/2021/07/19/lyst-mon-vid-16-07-2021-1-9-362-deiaki-pytannia-orhanizatsii-vykhovnoho-protsesu-u-2021-2022-n-r-shchodo-formuvannia-v-ditey-ta-uchnivs-koi-molodi-tsinnisnykh-zhyttievkyh-navychok/> (accessed 30 December 2022).

17. Asotsiatsiia molodizhnykh tsestriv Ukrainy [Association of Youth Centers of Ukraine]. Available at: <https://youthcenters.net.ua> (accessed 30 December 2022).

18. Pro Derzhavnyy Budget Ukrainy na 2022 rik [About the State Budget of Ukraine for 2022]. Law of Ukraine No. 1928-IX / Verhovna rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text> (accessed 30 December 2022).

19. Ministersvo molodi ta sportu Ukrainy [Ministry of Youth and Sports of Ukraine]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/catalog/ministerstvo-molodi-ta-sportu-ukrayini> (accessed 30 December 2022).

20. Budgetnyy kodeks Ukrainy [Budget Code of Ukraine]. Law of Ukraine No. 2456-VI / Verhovna rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (accessed 30 December 2022).

21. Molodizhna polityka ta molodizhna robota [Youth policy and youth work] Proceedings of the V Ukrainian scientific and practical conference (2020). Dnipro. (in Ukrainian)

22. Korpach N. (2016) Osnovni napriamy realizatsii derzhavnoi molodizhnoi polityky v Ukraini: sotsialno-pedahohichnyy aspekt [The main directions of implementation of state youth policy in Ukraine: socio-pedagogical aspect]. *Pedahohichnyy chasopys Volyni* [Pedagogical journal of Volyn], no. 2, pp. 30–34.

23. Kerbal M. Zarubizhnyy dosvid formuvannia normatyvno-pravovi bazy shchodo molodizhnoi polityky [Foreign experience in the formation of a regulatory framework for youth policy]. *Edition of State University named after Petro Mohyla*. Available at: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/ukropolituk/3/15.pdf> (accessed 30 December 2022).